

HÖGSKOLAN FÖR LÄRANDE
OCH KOMMUNIKATION
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

Skönlitteratur i det flerspråkiga klassrummet

Lina Randau

Sozan Said

Examensarbete 15 hp
Inom Lärande

Läraryrket
Höstterminen 2013

Handledare
Ylva Lindberg

Examinator
Mattias Fyhr

SAMMANFATTNING

Lina Randau, Sozan Said

Skönlitteratur i det flerspråkiga klassrummet

Antal sidor: 32

Syftet med denna uppsats är att undersöka varför svensklärare och flerspråkiga elever på hög-
stadiet tycker att det är viktigt att läsa skönlitteratur och hur svensklärare arbetar med skönlit-
teratur i det mångkulturella klassrummet, samt hur de motiverar sina flerspråkiga elever till att
läsa mer genom att anpassa skönlitteraturen efter deras förutsättningar och erfarenheter. Vi har
gjort intervjuer med fyra svensklärare och 12 flerspråkiga elever. Följande frågeställningar är
utgångspunkten i denna uppsats:

- Varför tycker svensklärare och flerspråkiga elever att det är viktigt att läsa skönlitteratur?
- Hur kan svensklärare i det mångkulturella klassrummet motivera sina flerspråkiga elever till
mer läsning av skönlitteratur?

Resultatet av undersökningen visar att både svensklärarna och de flerspråkiga eleverna tycker
att det är viktigt att läsa skönlitteratur, dels för att det ger eleverna möjlighet att bli medvetna
om andra kulturer, och dels för att det förstärker deras språk. Lärarna motiverar sina flerspråk-
iga elever till läsning av skönlitteratur exempelvis genom att använda högläsning och grupp-
läsning, samt att minimera språkliga svårigheter som kan finnas i texterna. Vi har kommit
fram till att lärarna främst anpassar skönlitteraturen efter sina flerspråkiga elevers språkliga
förutsättningar, och inte genom att använda böcker som har utgångspunkt i deras kulturer.

Sökord: Skönlitteratur, läslust, flerspråkig, kulturell mångfald

Postadress	Gatuadress	Telefon	Fax
Högskolan för lärande och kommunikation (HLK) Box 1026 551 11 JÖNKÖPING	Gjuterigatan 5	036-101000	03616258 5

ABSTRACT

Lina Randau, Sozan Said

Fiction with multilingual students

Antal sidor: 32

The aim of this paper is to examine why Swedish teachers and multilingual secondary school pupils think it is important to read fiction, how Swedish teachers work with fiction in the multicultural classroom and how they motivate their multilingual pupils to read more by adapting fiction to their capabilities and experiences. We have done interviews with four Swedish teachers and 12 multilingual pupils. The following questions are the starting point of this essay:

- Why do Swedish teachers and multilingual pupils think that it is important to read fiction?
- How can the Swedish teachers in the multicultural classroom motivate their multilingual pupils to read more fiction?

The result of this paper showed that both the Swedish teachers and the multilingual pupils thought it was important to read fiction because it partly gives themselves the opportunity to acquaint with other cultures and it helps them to improve their language. The teachers motivate their multilingual pupils by reading out loud, reading in groups and by minimizing language difficulties that may occur in the fiction. We have come to the conclusion that the teachers mainly adapt the literature to the student's language conditions and not by using books that have a starting point in their culture.

Sökord: fiction, multilingual, reading motivation, cultural diversity

Postadress

Högskolan för lärande
och kommunikation (HLK)
Box 1026
551 11 JÖNKÖPING

Gatuadress

Gjuterigatan 5

Telefon

036-101000

Fax

036162585

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Syfte och frågeställningar.....	3
3. Nyckelbegrepp.....	4
Flerspråkighet.....	4
Identitet.....	4
4. Bakgrund.....	Error! Bookmark not defined.
4.1 Skönlitteraturen i svenskämnet.....	6
4.2 Rättfärdigandet av skönlitteratur.....	7
4.3 Valet av skönlitteratur.....	8
4.4 De flerspråkiga elevernas läsning.....	9
4.5 Didaktiska metoder.....	9
4.6 Skönlitteraturens påverkan.....	12
5. Teori och tidigare forskning.....	13
5.1 Litteraturval.....	13
5.2 Läsoplevelsen.....	14
5.3 Undervisning med hjälp av skönlitteratur.....	15
5.4 Tidigare forskning kring läslust.....	16
5.5 Projekt kring läsmotivation.....	16
5.5.1 Listiga räven.....	17
5.5.2 Bokflodsprojekt och Sjumilaskolans Läslust.....	17
6. Metod.....	Error! Bookmark not defined.
6.1 Presentation av elever och lärare som ingått i undersökningen.....	20
7. Resultat.....	21
7.1 Vikten av att läsa.....	21
7.2 Val av bok.....	22
7.3 Motivation till läsning.....	23
7.4 Anpassning av litteratur.....	24
8. Diskussion.....	27

8.1 Resultatdiskussion	27
8.2 Metoddiskussion.....	32
Referenser.....	34
Bilagor.....	37

I. Inledning

Vi är två blivande svensklärare som tycker att det är oerhört viktigt att läsa skönlitteratur, dels för att det stimulerar språket och dels för att det kan hjälpa människor att förstå sig själva, andra människor, kulturer och samhällen. I kursplanen för svenska på grundskolan står det att undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva. Vår uppfattning är att dagens elever läser mindre än vad elever gjorde tidigare. Vi har båda mött ett stort motstånd till läsning i samband med att vi vikarierat på högstadieskolor och gymnasieskolor under vår utbildning, ett motstånd som vi upplever är större nu än det var när vi själva gick på högsta-diet och gymnasiet i slutet på 1990-talet och i början på 2000-talet. Vår uppfattning styrks av 2011 års undersökning i PIRLS¹ där det går att läsa att andelen svenska elever som uppger att de tycker om att läsa har sjunkit med 10 procentenheter sedan 2001. Många elever går genom hela sin skolgång med inställningen att det är tråkigt att läsa och de läser inte om de inte måste. Det är här vi lärare kan göra skillnad genom att hitta sätt som motiverar eleverna till läsning.

De senaste 50-60 åren har samhället förändrats mycket i Sverige, vi har gått från att vara en relativt homogen samhällsgrupp till att bli ett mångkulturellt samhälle. Detta faktum är något som alla landets lärare måste anpassa undervisningen efter. I rapporten *Greppa språket ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet* (2012) utgiven av Skolverket står det att de svenska klassrummen de sista åren har blivit mer mångkulturella än någonsin tidigare. Vidare står det att nära tjugo procent av eleverna i grundskolan har ett annat modersmål än svenska. Trots att klassrummen har blivit mer mångkulturella idag än vad de var för tjugo år sedan och att ämneslärare möter en större grupp elever som är flerspråkiga så saknar ämneslärare tillräcklig beredskap för att möta elevernas förutsättningar och behov. Alla vi som arbetar, eller kommer att arbeta, inom skolan kommer någon gång att möta elever som kommer från andra länder och kulturer och som har ett annat modersmål än svenska. Det är en stor utmaning för dagens lärare i den mångkulturella skolan att motivera sina flerspråkiga elever till läsning dels eftersom det saknas skönlitteratur med anknytning till deras egen kultur. Ännu ett hinder kan vara språket då det är det första som möter eleverna när de öppnar en ny bok. Om språkbruket är för svårt finns det en stor risk att eleverna avvisar innehållet i boken (Molloy, 1996, s.227).

¹ PIRLS är en internationell studie som undersöker läsförmågan hos elever i årskurs fyra, där änder från hela världen deltar. Studien genomförs vart femte år.

I studien, *Reading motivation - A focus on English learners* (2012) som Maria Selena Protacio har gjort med sex flerspråkiga elever kom hon fram till att språket är en av de faktorer som kan påverka läsmotivationen. När en av eleverna som deltog i studien fick en text, vars språk var svårt, blev han inte motiverad till att läsa, men när han istället fick en lättare text blev han mer motiverad. Om eleverna gång på gång blir tvungna att läsa litteratur som de inte känner är relevant för dem kan det därför leda till att de tappar lusten till att läsa.

Kursplanen för svenskämnet på grundskolan säger att skönlitteraturen ska användas för att eleverna ska arbeta språkutvecklande, vilket alltså betyder att språket som eleverna möter i böckerna heller inte kan vara allt för enkelt. Det är en stor utmaning för alla lärare att hitta skönlitterära verk som passar in på dessa krav, men det är ingen omöjlighet. Då det inte finns mycket forskning kring skönlitteratur i mångkulturella skolor, och hur man kan motivera de flerspråkiga eleverna till mer läsning av litterära verk, så har vi därför valt att lägga fokus på detta. Vår studie kommer att utgå ifrån kursplanen i svenska och inte ifrån den i svenska som andraspråk. Anledningen till detta är att många flerspråkiga elever läser just efter kursplanen i svenska, och inte efter den i svenska som andraspråk.

2. Syfte och frågeställningar

Vårt syfte är att undersöka varför svensklärare och flerspråkiga elever tycker att det är viktigt att läsa skönlitteratur och hur svensklärare i det mångkulturella klassrummet på högstadiet arbetar för att motivera flerspråkiga elever till att läsa skönlitteratur. Vi vill undersöka hur svensklärare väljer den skönlitteratur som ska användas i undervisningen, och hur den kan bidra till att utveckla läsmotivationen.

Våra frågeställningar är följande:

- Varför tycker svensklärare och flerspråkiga elever att det är viktigt att läsa skönlitteratur?
- Hur kan svensklärare i det mångkulturella klassrummet motivera sina flerspråkiga elever till mer läsning av skönlitteratur?

3. Nyckelbegrepp

I det här avsnittet förklaras viktiga begrepp som används genom hela uppsatsen, och som vi anser vara nödvändiga för att få full förståelse för vad som menas med flerspråkighet, identitet och kulturell mångfald.

Flerspråkighet

Ladberg (1999, s.36) skriver att språk och identitet hänger samman precis som språk och lärande gör. Alla barn har därför glädje av att möta olika språk och få insyn i olika kulturer. När vi skriver flerspråkighet menar vi de individer som behärskar fler än två språk på en idiomatisk nivå och som har en annan kulturell bakgrund eftersom dessa begrepp går hand i hand. Nationalencyklopedin definierar begreppet flerspråkighet som ”användning eller behärskning av flera språk” Flerspråkigheten kan gälla samhällen eller individer. Flerspråkighet och tvåspråkighet är principiellt samma fenomen”. Skutnabb- Kangas (1981, s.93) använder sig av fyra kriterier för att karaktärisera flerspråkighet, de fyra kriterierna är *ursprung*, *kompetens*, *funktion* och *attityder*. Med ursprung menar hon att de flerspråkiga har lärt sig flera språk i familjen av infödda talare från födelsen och använt sig av de språken parallellt som verktyg från att de började använda språk att kommunicera från början. Kompetens betyder att man behärskar flera språk fullständigt. Funktion innebär att man använder sig av flera språk i enlighet med sina egna önskemål och krav som samhället har. Attitydkriteriet innebär att man definierar sig själv som flerspråkig och att man av andra blir definierad som flerspråkig.

Identitet

Identitet handlar om vem man är och vilka man hör ihop med samt hur man blir bemött av andra. För de flerspråkiga eleverna är det en självklarhet att språk och identitet hör ihop men för de enspråkiga är det en ny tanke. De enspråkiga har inte behövt upptäcka hur det är att tala olika språk. Man förstår inte de flerspråkigas förutsättningar förrän man har insett hur djupt språk och identitet hör ihop med varandra (Ladberg, 1994, s.122).

Kulturell mångfald

Kulturell mångfald avser de skillnader och värdesystem som finns mellan människor exempelvis på grund av olika sociala klasser, olika generationer, olika kön eller olika etnicitet. Den kulturella mångfalden har blivit tydligare i dagens Sverige än vad den tidigare var, detta tack vare de senaste seklernas ökade invandring (SOU, 1996). När vi i denna uppsats pratar om

kulturell mångfald i klassrummet, eller det mångkulturella klassrummet, så är det den etniska mångfalden vi syftar på.

4. Bakgrund

Här nedan presenteras de delar i kursplanen och värdegrunden som styrker vikten av att använda skönlitteratur i undervisningen. Vi kommer sedan att motivera varför det är viktigt att arbeta med skönlitteraturen i skolan, i synnerhet bland de flerspråkiga eleverna. Vidare kommer vi att visa hur de tre didaktiska grundfrågorna (vad? hur? varför?) styr valet av den skönlitteratur som används i undervisningen. Vi kommer även presentera skönlitteraturens historia i svenskämnet.

4.1 Skönlitteraturen i svenskämnet

I kursplanen för svenska kan man läsa om skönlitteraturens roll för ämnet svenska, det står bland annat att undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva. Där ingår givetvis skönlitteraturen. Det står även att eleverna ska få möta, samt få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen i undervisningen. Vidare i kursplanen står det att eleverna genom undervisningen i ämnet svenska ska ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att läsa och analysera skönlitteratur. Eleverna ska ges förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden genom sitt möte med olika typer av texter, däribland skönlitterära. I och med det svenska samhällets internationalisering ställs höga krav på människors förmåga att leva med de värden som ligger i en kulturell mångfald. Att delta i detta gemensamma kulturarv är viktigt för att kunna utveckla en förmåga att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan har ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där (Skolverket, 2011, s.7)

Molloy (1996) skriver att arbetet med skönlitteratur i svenskämnet är ett relativt nytt påfund. Tidigare arbetade man med antologier och läroböcker som innehåller skönlitteratur i form av utdrag ur romaner och noveller. Hon beskriver hur dagens lärare själva arbetade med läroböcker under sin tid som elever. Att arbeta med dessa läroböcker, och följa läsanvisningar, är en mer styrd form av litteraturundervisning som bygger på individuell innantilläsning. Att istället låta eleverna läsa skönlitteratur och sedan tillsammans bestämma vilka metodiska redskap som ska användas i litteraturanalysen skapar en kollektiv arbetsprocess. Det är alltså en helt annan sak att arbeta med läroböcker än att läsa ett helt skönlitterärt verk (Molloy, 1996, s.223-224). För de flerspråkiga eleverna är läsning av skönlitteratur mycket viktig eftersom det bidrar till en allsidig träning av det svenska språket och skapar ett ökat ordförråd (Löthagen & Staaf, 2009, s.128).

Under 1960- och 1970-talen användes litteratur med en annan kulturell och språklig bakgrund än den västerländska kanon på grund av den stora arbetskraftsinvandringen som då var aktuell i Sverige. Man manifesterade det mångkulturella samhället med hjälp av denna litteratur men enligt Molloy (2011, s.21) skapade detta istället ett tänkande kring ”vi och dem”, vi (svens-karna) och dem (invandrarna). Skolans uppgift är att motverka skillnader i samhället men Molloy (2011, s.22) menar att begreppet mångkulturell istället bidrog till att understryka dessa skillnader. Samtidigt skriver hon att det är viktigt att genom litteraturundervisningen i skolan synliggöra skillnaderna mellan olika kulturella världar eftersom ”skolan är den enda plats i vårt samhälle där barn och ungdomar med skilda bakgrunder och erfarenheter träffas regelbundet under en längre tid” (Molloy, 2011, s.21-22). Vi borde alltså återigen använda sådan litteratur i skolan som möjliggör samtal kring olika kulturella världar. Detta för oss in på varför det är viktigt att läsa skönlitteratur.

4.2 Rättfärdigandet av skönlitteratur

Magnus Persson (2007, s.6) skriver att skönlitteratur bland annat kan roa, oro, trösta, utmana, underhålla och ge ny kunskap till oss läsare. Vi läser skönlitteratur för att lättare skaffa oss förståelse för andra individers tankar och gärningar. Norberg (2003, s.62) hävdar att en bok kan förändra en människas liv. Den kan till exempel förstärka de ungas bild av sig själva och sin självkänsla, samt fungera som terapi i svåra situationer. I skolans värdegrund står det att eleverna får tilltro till sin språkliga förmåga genom att läsa. Vidare står det att språk är människans främsta redskap för att tänka och kommunicera. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra tänker och känner (Skolverket, 2001 s.9).

Frågorna om vad, hur och varför vi ska läsa har blivit svårare att besvara eftersom den viktigaste förklaringen är de omstörtande kulturella förändringarna som har format om de västerländska samhällena det senaste halvsekle. I och med att vi idag lever i ett heterogent samhälle är drömmen om en gemensam kultur svår att hålla levande. Mot slutet av 1800-talet var det lättare att svara på frågan om varför man ska läsa skönlitteratur eftersom man då talade om ett folk, ett språk och en litteratur. Då det handlade om en nationell fostran läste man svensk litteratur för skapa goda svenska medborgare. Den bakomliggande teorin var traditionell och idealistisk. Det är omöjligt att upprätthålla sådana legitimeringar av läsningen i dagens mångkulturella samhälle (Persson, 2007, s.7). Dessutom står det i kursplanerna för svenska att eleverna ska läsa böcker ifrån olika delar av världen och inte bara ifrån Sverige. Det handlar inte

bara om svenska böcker som är skrivna av svenska författare utan eleverna ska även ta del av skönlitteratur ifrån olika delar av världen. Val av skönlitteratur för de flerspråkiga eleverna blir därför extra viktigt.

4.3 Valet av skönlitteratur

När en svensklärare väljer den skönlitteratur som eleverna ska läsa, samt hur eleverna ska läsa, gör hon didaktiska val som sedan får betydelse för eleverna. Dessa val blir synliga genom de didaktiska grundfrågorna *vad, hur* och *varför* (Molloy, 2003, s.31). Varför elever ska läsa en viss bok och inte en annan hänger på lärarens val. Det finns andra skäl till varför svensklärare väljer en viss bok, som till exempel vilka böcker som finns tillgängliga på skolan (Molloy, 2003, s.32). En lärare kan, för eleven, ha osynliga åsikter om varför hon väljer den skönlitteratur som hon gör. Hon kan till exempel välja en viss skönlitteratur eftersom hon anser den vara mer bildande och fostrande än andra. En lärare kan välja en bok för att hon menar att den exempelvis förmedlar ett budskap om hur man ska bete sig mot andra. Eleverna möter alltså då olika skönlitterära verk i undervisningen eftersom valet av böckerna baseras på de olika lärarnas värderingar (Molloy, 2003, s.40).

Lärarens värderingar och skäl till varför denne använder en viss typ av skönlitteratur kan ofta vara gömda för eleverna. Eftersom lärarna inte redogör för sina elever varför de har valt den skönlitteratur som de har gjort kan eleverna sitta med egna tankar om varför de ska läsa skönlitteratur. Att ha förståelse för varför man jobbar med skönlitteratur i skolan är viktigt för eleverna eftersom det skapar mening åt arbetet. Eftersom skälen till lärarnas val av viss skönlitteratur är skynda och eftersom eleverna inte får bestämma vilka texter som ska läsas kan dessa val oftast uppfattas av eleverna som säregna och inte demokratiska (Molloy, 2003, s.41). Det står i skolans värdegrund att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Det är därför viktigt att eleverna får vara med och påverka vilken litteratur som används i undervisningen. Alla elever behöver skönlitterära böcker med ett för dem intressant innehåll, i synnerhet de flerspråkiga eleverna då de ofta är ovana och svaga läsare. När det finns en koppling mellan det elever läser och deras verklighet blir de mer delaktiga och engagerade i att förstå den text de läser. Motivationen ökar när undervisningsmetoder fokuserar på sambandet mellan läsning i skolan och det personliga livet för eleverna (Gambrell, 2011, s.173). Detta leder oss vidare till diskussionen kring vilka texter flerspråkiga elever behöver för att de ska bli intresserade av att läsa och att motivationen för läsning ska öka.

4.4 De flerspråkiga elevernas läsning

Skönlitteraturen är en viktig del av undervisningen för de flerspråkiga eleverna eftersom de behöver spännande texter för att få igång läslusten. Läsning av skönlitteratur är även viktig för skaparlusten eftersom meningsfulla, spännande texter stimulerar fantasin. De flerspråkiga eleverna blir motiverade till att utveckla sitt språk genom att läsa skönlitterära texter som har ett meningsfullt innehåll (Löthagen & Staaf, 2009, s.117-118). För att motivera de flerspråkiga eleverna måste läraren ge dem intressanta texter. Det kan vara avgörande för deras läsmotivation. Elever måste erbjudas tilltalande texter från olika genrer som är lämpliga för deras läsförmåga (Protacio, 2013, s.171). Om läsningen utgår ifrån elevernas kulturella arv och erfarenheter kan de lättare utveckla sin läsförmåga. En viktig utgångspunkt för att använda texter som är kulturellt relevanta i undervisningen är att de bygger på de kulturella resurserna som eleverna har med sig i undervisningen. Om lärarna använder sig av litteratur från den kultur eleven tillhör kan det skapa en bro mellan elevernas erfarenheter som de har med sig hemifrån och de erfarenheter de blir delaktiga i vid läsningen i klassrummet (Obondo & Kuyumcu, 2006, s.11). Många lärare är omedvetna om att det existerar multietnisk litteratur² och detta leder till att den litteraturen står utanför undervisningen. Multietnisk litteratur hjälper de flerspråkiga elevernas läsutveckling och på så sätt förbättrar det deras resultat i skolan. Den kan också bekräfta den kulturella identiteten hos de flerspråkiga eleverna. De känner stolthet över sin egen identitet och kultur när de läser litteratur som beskriver de olika omständigheterna i den egna kulturen (Obondo & Kuyumcu, 2006, s.13).

4.5 Didaktiska metoder

Lärare som verkar inom skolan ska utveckla kunskaper och skapa insikt i både den egna kulturen och andras kulturer, samt veta vad som händer när dessa kulturer möts. Det innebär också att tydliggöra sin egen och andras syn på språk och kultur. Det behövs kunskaper om socialisationsmönster för att lärare ska kunna möta elever som har olika värderingar och paradig. Lärare saknar oftast kunskaper om flerspråkiga barns språkutveckling eftersom de i sin utbildning bara har fått kunskap om enspråkiga barns språkutveckling. Därutöver behöver pedagoger även information om hur de på ett konkret sätt kan organisera verksamheten så att båda språken utvecklas (Axelsson & Bunar 2006, s 191). Okunnigheten om flerspråkighet är

² Multietnisk litteratur är litteratur som handlar om människor med mångkulturell och multietnisk bakgrund, som till exempel flerspråkiga elever och personer som har en annan hudfärg än majoriteten.

stor eftersom de flesta svenskar har vuxit upp enspråkigt och därför fått en enspråkig världsbild (Ladberg, 1999, s.45).

Var femte elev med svensk bakgrund når inte upp till en grundläggande nivå för läsförståelse, bland de flerspråkiga eleverna är det ännu fler elever som inte når den grundläggande nivå som är nödvändig för att klara andra ämnen. Skolinspektionen påpekar att det finns stora brister i undervisningen av flerspråkiga elever. Många lärare har inte de kunskaper som behövs för elevernas bakgrunder och kunskapsnivåer vilket får dåliga konsekvenser för de flerspråkiga eleverna då undervisningen sällan utgår ifrån elevernas tidigare erfarenheter och kunskaper. Intresse för interkulturella arbetssätt som ska gynna de flerspråkiga elevernas lärande finns hos lärarna men dock saknar lärarna kunskaper i detta (*Greppa språket*, 2012, s.9).

Det kan ta längre tid för flerspråkiga elever att läsa jämfört med svenskspråkiga elever i samma ålder. Det kan gå långsammare eftersom de kan få svårigheter med vissa språkljud i svenskan och eftersom det kan ta längre tid att upptäcka kopplingen mellan ljud och bokstav. Detta leder till att de flerspråkiga eleverna får arbeta dubbelt då de läser på ett språk de inte behärskar fullt ut. Om till exempel vissa ord är nya måste eleven både lära sig att ljuda samman bokstäverna och att försöka förstå ordet. Utöver detta är det nödvändigt att eleven kommer ihåg ordet som en bild för att läsningen i efter hand ska kunna automatiseras och för att eleven ska kunna ha flyt i sin läsning. Ett centralt element för läsförståelse är automatiserad avkodningsförmåga och flyt i läsningen. En god avkodningsförmåga behöver dock inte alltid betyda en god läsförståelse eftersom många flerspråkiga elever är skickliga på att avkoda ord men de har ändå svårigheter med läsförståelse. Det är därför viktigt att läsningen dels sker i meningsfulla sammanhang och dels med texter där elevernas bakgrundskunskaper och förförståelse aktiveras (*Greppa språket*, 2012, s.66). Flerspråkiga elever behöver ofta förarbeta de texter som ska läsas på ett djupare sätt än de enspråkiga eleverna behöver göra, det är därför viktigt att man som lärare tar reda på elevernas referensramar i förhand för att de ska kunna förstå textens innehåll. Om innehållet i en text skapar ett stort hinder kan läraren kanske fundera på att hitta en annan text som skulle kunna fungera bättre (*Greppa språket*, 2012, s.67).

De flesta metodböcker som handlar om läsmotivation fokuserar på de elever som har svenska som modersmål. Även om arbetet med läslust mestadels är lika hos både svenskspråkiga och flerspråkiga elev så finns det delar som skiljer sig åt och det är därför viktigt att lärare vet om dessa skillnader. Ytterligare en anledning till att lärare bör vara insatta i de flerspråkiga ele-

vernas behov är att många flerspråkiga elever följer kursplanen i svenska istället för den i svenska som andraspråk (Löthagen & Staaf, 2009, s.117). En fungerande metod för att få de flerspråkiga eleverna till att vilja läsa en skönlitterär bok är att läraren själv läser de första kapitlen i en bok för att sedan be dem hitta på en fortsättning på historien. Då väcks ofta deras lust att läsa färdigt boken för att ta reda på ifall deras fortsättning stämmer överens med den som författaren valt att skriva (Löthagen & Staaf, 2009, s.118-119). Ett annat sätt att motivera de flerspråkiga eleverna till läsning av skönlitteratur är att förklara för dem att de genom litteraturen kan bli förtrogna med den västerländska/svenska kulturen och värdegrunden, något som ofta är främmande för många flerspråkiga elever eftersom de bor i mycket invandrartäta områden (Löthagen & Staaf, 2009, s.121). Ett sätt att få igång läslusten hos flerspråkiga elever är att arbeta med frågeställningar, diskussioner och dramatiseringar utifrån boken, detta förutsätter att eleverna läser samma bok. Och just detta, att eleverna i en och samma klass alla läser samma bok, har visat sig vara mycket positivt då de finner stöd hos varandra i läsningen. Gemensam läsning av skönlitterära böcker bidrar alltså till att öka läsmotivationen hos flerspråkiga elever (Löthagen & Staaf, 2009, s.122).

En annan lösning som bidrar till ökad läsmotivation hos de flerspråkiga eleverna i heterogena klasser är så kallade läsgrupper. Inom en och samma grupp läser eleverna samma bok men det kan finnas många olika grupper i en och samma klass. Alla elever läser alltså en bok som passar för den språkliga nivån de befinner sig på och man stöttar varandra inom gruppen. Temat i de olika böckerna är dock detsamma, på så vis kan man ha diskussionsövningar i helklass trots att eleverna i de olika grupperna har läst olika böcker (Löthagen & Staaf, 2009, s. 127). En viktig faktor för att öka läsmotivationen bland flerspråkiga elever är att hjälpa dem in i texten genom att förklara eventuella svårigheter i språket, såsom metaforer och ordspråk. Att förstå en text är en förutsättning för att tycka att det är roligt att läsa den (Löthagen & Staaf, 2009, s.125). Att ta del av litteratur och berättelser är en viktig del av våra möjligheter att själva bli involverade i att skapa vår omvärld (Axelsson & Bunar, 2006, s.149). Litteraturläsning handlar inte enbart om att få kunskap i litteraturen utan det är också identitetsutvecklande och handlar om kulturell delaktighet som rör kön, klass, etnicitet samt subkulturer. Önskan av att söka mening och att få förståelse för sin omvärld är stark hos eleverna i den mångkulturella skolan. Det har dock inte gjorts någon forskning om läsningens roll i ett etnicitetsperspektiv eller om de potentiella bidragen till de identitetsskapande processerna i en mångkulturell kontext (Malmgren refererad i Axelsson & Bunar, 2006, s.149). Däremot häv-

dar Axelsson & Bunar (2006, s.163) att: ”ett intensivt pedagogiskt arbete med lustfylld läsning av skönlitteratur är ett användbart metodinstrument för utveckling av barns läsfärdighet och språkutveckling, speciellt i skolor med flerspråkiga elever”.

4.6 Skönlitteraturens påverkan

Elever påverkas ständigt av sin omgivning. I skolan påverkas eleverna av sina lärare och av den skönlitteratur de läser och de bör där få ta del av texter som skildrar livet så som de själva känner igen det. Elever tycker om att känna igen sig själva i den litteratur de läser och att få leva ut sina känslor via en huvudperson de kan identifiera sig med (Nordström, 1995, s.53). När eleverna känner igen sig i huvudpersonerna och händelserna i en historia reagerar de mer positivt till litteraturläsningen än om innehållet skulle vara totalt främmande (Obondo & Kuyumcu, 2006, s.13). Litteraturen ger också eleverna möjligheter att bekanta sig med nya personer och miljöer de i vanliga fall inte skulle komma i kontakt med. Det är viktigt att lärare skapar förståelse för andra kulturer och personer när eleverna arbetar med texter om människor med annat ursprung. Genom skönlitteraturen kan lärare ställa eleverna inför nya problem och förhållanden. Lärare kan med hjälp av skönlitteraturen skapa förståelse och tolerans för andra människors livsöden. När eleverna, tillsammans med sina lärare, läser skönlitteratur och samtalar kring den kan de få viktiga lärdomar för resten av livet (Nordström, 1995, s.53-55).

5. Teori och tidigare forskning

Först presenteras vår teori som bygger dels på den brittiske författaren Aidan Chambers "läsandets cirkel" där han beskriver hur viktigt själva valet av boken är, och dels på Judith Langers teori om att vi bygger föreställningsvärldar när vi läser skönlitteratur. Sedan behandlas forskning kring skönlitteraturens användning i undervisningen, och tidigare forskning om läslust. Sist presenteras två projekt som gjorts kring läsmotivation i den mångkulturella skolan.

5.1 Litteraturval

Chambers (1994) har konstruerat något som han kallar för "läsandets cirkel" som används för att knyta ihop de olika akterna i läsandets drama. Läsning är mer än bara avkodning av en text, det handlar om att tolka många olika sidor av ett helt drama. Att låta eleverna själva tolka texterna, skriva om dem och uppföra dem gör att de blir delaktiga i hela läsandets drama. "Läsandets cirkel" utgörs av tre olika delar; "att välja", "att läsa" och "reaktion/respons". Valet av boken är alltså en lika viktig del som läsandet i sig (Chambers, 1994, s.13-14).

Enligt Chambers (1994, s.11) börjar all läsning med ett val, i det här fallet handlar det om valet av vilken skönlitterär bok som ska läsas. Han menar att valet av en bok är en ytterst viktig uppgift eftersom boken med dess ämne, idéer, språk och bilder avgör förutsättningarna för boksamtalet. Vidare säger han att en bok måste läsas innan man kan samtala kring den, och innan boken kan läsas måste man välja en bok. Valet av böckerna som eleverna läser i skolan har en stor betydelse för vilken effekt läsning får, detta innebär att de personer som väljer böcker utövar en stor makt. I det här sammanhanget är det lärarens val av böcker som är det viktigaste. Enligt Chambers (1994, s.78) kan valet av den skönlitteratur som eleverna möter i skolan ske på tre olika sätt:

- läraren gör ett val utan att tillfråga barnen;
- barnen gör ett val som läraren godkänner;
- någon auktoritet står för valet; dvs. Regering, läroplan, examinationssystem, skolläring, huvudlärare eller ämneslärare och barnen i vissa böcker. Hit hör också det dolda val som läraren och barnen styr av, exempelvis vilka böcker som finns i klassuppsättning, i lågprisutgåvor, i läseböcker och antologier, eller vilka texter det anses att "man ska" läsa (Chambers, 1994, s.78).

Rosenblatt (2002, s.69) skriver också om hur viktigt valet av en bok är för eleverna, hon hävdar att eleven kan avvisa skönlitteratur om språket, miljön och den centrala situationen är för främmande. Läraren måste välja skönlitteratur som är anpassad efter elevernas olika intressen, erfarenheter och förutsättningar. Idag lever vi i ett heterogent samhälle och därför krävs det ett brett urval av skönlitteratur som kan fungera som en brygga mellan de olika individernas erfarenheter.

5.2 Läsoplevelsen

Elever lär sig att utforska både sig själv och mänsklighetens möjligheter genom litteraturen. Med hjälp av litteraturen kan de hitta sig själva, föreställa sig andra, samt värdesätta skillnader (Langer, 2005, s.13). Vår gamla identitet försvinner successivt från vårt medvetna medan vi läser. Litteraturen har en positiv inverkan på det personliga och intellektuella planet, vilket inte borde överraska någon (Langer, 2005, s.17). När vi läser växer det fram textvärldar som kallas för föreställningsvärldar. Dessa världar är som textvärldar som består i våra sinnen. De kan skilja sig åt från individ till individ beroende på olika faktorer som till exempel vilken personlig och kulturell erfarenhet man har till den pågående upplevelsen, vilka kunskaper vi har, hur vi känner oss, samt vad vi är ute efter. Varje föreställningsvärld omfattar både det som individen begriper och inte begriper (Langer, 2005, s.23). Dessa världar befinner sig antingen i förändring eller så är de öppna för förändring. Det är dessa förändringar som bildar byggandet av föreställningsvärldar, hela tiden bygger läsaren världar av det de lär sig om sig själva. Under tiden man läser förändras världarna och allteftersom blir somliga idéer likgiltiga, vissa nya uppstår och vissa omvärderas (Langer, 2005, s.24). Känslor, problem och händelser i ett verk kan väcka nya tankar och förutsättningar. Exempelvis kan luckor i ett verk, eller olika perspektiv som framställs genom dialog, få oss att använda allt som vi har lärt oss genom livet för att bygga på en föreställningsvärld som förändras konstant. Till och med när vi har slutat läsa en bok bibehålls en föreställningsvärld som fortsätter att förändras. Genom erfarenhet och fantasi expanderas, förändras och berikas med tiden föreställningsvärldar (Langer, 2005, s.28). Langer (2005, s.29) menar att en föreställningsvärld inte enbart är bildlig och att den heller inte hela tiden är en språkupplevelse utan tvärtom, den inkluderar vad en person tänker, känner och anar omedvetet medan hon bygger upp förståelse under tiden hon läser.

Med begreppet föreställningsvärld tvingas lärare att se eleven som en tänkande, självständig individ som påverkas starkt av både olika gruppstillhörigheter och sitt livs historia. Dessa ele-

ver lär sig både utanför skolan och i skolan. Utanför skolan är de som medlemmar i grupper där de känner gemenskap och de lär sig i skolan också då de är som medlemmar i sin klassgemenskap. Då läraren står utanför elevernas andra världar kan hon genom det som eleverna läser nå dem, samt hjälpa dem att reflektera för att till exempel undersöka relationer, granska konflikter och söka efter förståelse (Langer, 2005, s.57).

5.3 Undervisning med hjälp av skönlitteratur

Louise M. Rosenblatt (2002) skriver om hur viktigt det är att använda skönlitteratur i undervisningen, samt om interaktionen mellan den individuella läsaren och texten.

Under 1930-talet började Rosenblatt reflektera över skillnaderna mellan att diskutera om mänskliga relationer i läroböcker och i skönlitteratur. Fastän diskussionen handlade om samma sak så startades diskussionen av mänskliga relationer i skönlitteratur alltid i läsaren egna erfarenheter av det de hade känt i sina försök till att skapa mening av texten. Hon upplevde att läsning av skönlitteratur påverkade eleverna djupare och på ett mer oförglömligt sätt än läsningen av opersonliga faktatexter. Hennes tro på att skönlitteratur kan fungera som stöd i en undervisning präglad av demokratiska värderingar har drivit henne till att utveckla sin teori om överföringen i mötet mellan den individuella läsaren och texten. Den mänskliga upplevelsen som litteraturen presenterar är det primära för majoriteten av läsare. Den individuella läsaren vill ta del av andra människors erfarenheter och få kunskap om världen för att på så sätt göra sitt eget liv mer begripligt (Rosenblatt, 2002, s.7).

Lärare kommer medvetet eller omedvetet att befästa etiska förhållningssätt när denne undervisar om litteratur. Det är omöjligt att inte ställas inför ett etiskt dilemma när man läser skönlitteratur. Eleverna kommer att reflektera över olika dilemman när de blivit rörda av ett verk. Läraren kommer, genom sin inkännande förmåga att hjälpa sina elever, att ha ett inflytande över sina elever och därför bör denne inte undvika etiska frågor (Rosenblatt, 2002, s.28). Rosenblatt (2002, s.63) diskuterar frågan hur lärare, genom levande upplevelse av litteraturen, kan föra in läsaren i det litterära arvet på ett personligt och permanent sätt. Eleven måste närma sig litteraturen på ett personligt och betydelsefullt sätt. Läraren måste, genom sin undervisning, skapa en trygg atmosfär för eleverna för att de ska känna att de kan uttrycka sina åsikter om skönlitteratur på ett värdefullt sätt. Den litterära upplevelsen måste värdesättas hos läraren för att den ska värdesättas hos dennes elever.

5.4 Tidigare forskning kring läslust

Det som väcker läslust hos eleverna är böcker som berör dem, böcker som till exempel handlar om liv och död, kärlek och vänskap. Det är en fördel att använda sådan litteratur som får igång elevernas läslust eftersom de lättare kan ta till sig texter som känns meningsfulla (Ah-lén, 2005, s.82). Det är viktigt att läraren visar eleverna att de också tycker om att läsa och att de har en positiv inställning till litteratur då detta kan leda till att det väcker läslust hos eleverna. Detta kan de göra genom att till exempel läsa det eleverna rekommenderar. Lärare har stora möjligheter att erbjuda sina elever positiva läsupplevelser (Gagge, 2005, s.183). Lärare måste hålla kontakt med sin egen läslust för att kunna väcka den hos sina elever. Många lärare läser inte under terminens gång utan sparar det till sommarlovet (Norberg, 2003, s.86).

För att eleverna ska nås på bästa sätt måste läsandet varieras. Målet ska vara att alla elever ska känna läslust. Ett av de långsiktiga målen i kursplanerna är att eleverna ska läsa på egen hand och av eget intresse. När vi läser skönlitteratur skapar vi våra egna bilder i huvudet och utvecklar vår fantasi. Det är viktigt att stimulera fantasin eftersom människor med fantasi lättare kan lösa uppgifter i vardagen och kan hantera problemsituationer bättre. Genom att läsa kan vi också sätta oss in i hur andra människor har det och vi kan lättare känna empati med andra människor både i vår omgivning och i andra delar av världen. Vi får nya kunskaper, samt nya tankar och idéer när vi läser skönlitteratur (Norberg, 2003, s.92). När man läser skönlitteratur väcks det många frågor som man behöver samtala om. Då det inte finns givna svar i skönlitteraturen kräver det att eleven resonerar sig fram till svaren och diskuterar texten med sina klasskamrater och på så sätt utvecklas denne i sitt tänkande. Genom att elever läser skönlitteratur får de fundera över sina värderingar och de blir då medvetna om etiska och moraliska problem (Norberg, 2003, s.93). Elevernas förmåga till inlevelse i andra människors livssituationer kan utvecklas genom att de läser skönlitteratur som handlar om andra kulturer. Läsning av skönlitteratur kan också bidra till att eleverna blir mer toleranta mot andra kulturer och därmed mindre rasistiska (Norberg, 2003, s.95).

5.5 Projekt kring läsmotivation

Nedan kommer en beskrivning av tre projekt som har gjorts för att öka läsmotivationen hos flerspråkiga elever. Lärarna på skolorna i följande projekt märkte att läslusten bland eleverna hade sjunkit. Eftersom läsning av skönlitteratur är mycket viktigt för både den språkliga och den personliga utvecklingen så utfördes dessa projekt för att vända den negativa trenden. Dessa projekt resulterade i att läsförmågan, ordförrådet och språket utvecklades hos eleverna.

Elevernas förmåga att uttrycka sig i tal och skrift förbättrades, samtidigt som deras självkänsla växte. Projekten hade ett positivt utfall och visar oss hur viktigt det är för elevernas läsmotivation att även lärarna läser mycket skönlitteratur. Vi vill med detta visa att det finns fungerande lässtrategier som kan användas för att öka läsmotivationen hos lässvaga elever, däribland de flerspråkiga eleverna.

5.5.1 Listiga räven

Det gjordes stora satsningar på landsdelar med hög invandratäthet under 2009. Insatser på dessa områden har gjorts eftersom det fanns fakta om att elever vars språk är i minoritet var svagare än de elever som tillhör majoritetsspråk när det gäller förmågor i svenskaspråket, färdigheter i läsning och universella prestationsförmågor i skolan samt potentialer att studera vidare. Rinkeby är en kommun som har stora sociala svårigheter vilket syns i skolresultaten hos eleverna. Under skolåret 1999 hade ca 57 procent av eleverna icke godkänd i ett eller flera kärnämnen. Birgitta Alleklev och Ingrid Olsson, som var två lärare i en av förortsskolorna i Rinkeby, satte igång ett projekt kring läslust. Detta mynnade ut i att kvaliteten på undervisningen höjdes på skolan. Projektet kallades för *listiga räven*. Biblioteket var ett viktigt element i projektet (Alleklev & Lindvall, 2000).

En oerhört viktig poäng med listiga räven är att barnen ska få ta del av den kulturskatt som barnlitteratur innehåller. Listiga räven är ett projekt som bygger på den läsinlärningsmetod som kallas för *whole language*. Metoden, som har utarbetats av professor Mary Clay och som har som mål att ta vara på och utveckla barns nyfikenhet, har slagit genom i Nya Zeeland. Skrivning och läsning betraktas som meningsfulla och nödvändiga förutsättningar för barnens självförtroende, motivation, förståelse, kompetens och generella utveckling och inte bara som tekniska färdigheter. Målet med projektet är att göra barnen till självständiga läsare. Projektet består av tre styrande delar som är att barnen ska få en ökad läslust, att de ska få en positiv inställning till lärande och att läraren ska ställa höga krav på eleverna. En viktig förutsättning för att detta ska fungera är att lärarna själva läser (Alleklev & Lindvall, 2000).

5.5.2 Bokflodsprojekt och Sjumilaskolans Läslust

I Göteborg gjordes det två motsvarande projekt som listiga räven, den ena heter Sjumilaskolans Läslust och den andra heter Bokflodsprojektet. Båda projekten har sina utgångspunkter i, och sin inspiration från, listiga räven. Bokflodsprojektet som startade den första april 2001 hade den engelska pedagogen Aidan Chambers som en inspirationskälla. Målet med projekten

var att genom skönlitteratur i undervisningen främja elevernas läsförståelse och ge dem ett större ordförråd. Eleverna skulle ta del av roliga, spännande och intresseväckande böcker som hade meningsfullt innehåll. Eleverna möttes av stimulanstrategier som bestod av till exempel högläsning, författarbesök och dramatiserade berättelser. Undervisningen såg olika ut i olika klasser men gemensamt för dem alla var att mycket tid skulle användas för läsupplevelse och att den skönlitterära boken var i centrum (Axelsson & Bunar, 2006, s.148-149).

6. Metod

Kvalitativ metod har använts för att få svar på våra frågor. Vi använde oss av kvalitativ metod för att kunna vara mer personliga med våra informanter och på så vis lättare kunna ställa följdfrågor där så behövdes. Backman et al. (2012) skriver att i den kvalitativa metoden ingår forskaren själv som en del av metoden. Denna metod leder till att det skapas en autentisk relation mellan intervjuaren och den intervjuade. Enligt Bell (2005) är en av fördelarna med intervjuer att de kan vara flexibla. En duktig intervjuare kan följa upp idéer och gå in på känslor som man inte kan göra med enkäter. Genom exempelvis tonfall, mimik och pauser som framkommer under kvalitativa intervjuer kan man få information som man inte kan få genom skriftliga, kvantitativa intervjuer. Nackdelen med intervjuer är att det tar lång tid att utföra dem, man kan därför bara intervju ett fåtal personer.

Fyra svensklärare och 12 elever från tre olika, mångkulturella skolor ingick i undersökningen. Enbart fyra lärare kan tyckas vara för lite för att få en allmän bild av lärarna men intervjuerna har genomförts på ett djupgående sätt för att få så detaljerade svar som möjligt. Lärarna intervjuades enskilt genom strukturerade intervjuer vilket innebär att respondenterna fick öppna och beskrivande frågor genom samtal. Eleverna som har intervjuats är alla flerspråkiga. Lärarna ombads välja elever med varierande intresse för läsning för att få en så rättvis bild som möjligt. Eleverna har intervjuats i grupper om fyra för att de skulle ha lättare att prata och dela med sig av sina tankar och funderingar. Detta gjordes för att elever tenderar att inte prata så mycket om man intervjuar dem en och en.

Respondenterna har i förväg fått veta vad undersökningen skulle handla om, varför de skulle bli intervjuade och hur vi skulle använda oss av svaren. Bell (2005) skriver att enligt hennes personliga åsikt ska informationen skriftligt i förväg skickas till respondenterna för att de ska veta vad de har gett sig in på, men i det här fallet har det inte skickats några frågor till respondenterna innan eftersom svaren skulle vara spontana och ej genomtänkta. Vi önskade verklighetstroga och ärliga svar. Respondenterna fick dock information om att vi skulle intervju dem angående skönlitteratur i det flerspråkiga klassrummet. Intervjuerna spelades in för att vi lättare skulle kunna gå tillbaka till inspelningarna och plocka upp det viktigaste som sades av respondenterna. Vi ville veta hur eleverna funderar kring hur deras lärare kan motivera dem till att läsa. De fick även information om att de skulle vara anonyma innan intervjuerna startade. Alla intervjuer spelades in och sedan transkriberades de.

Vi kommer att redogöra för våra resultat under rubrikerna: *Vikten av att läsa* som ger en bild av varför lärare och flerspråkiga elever tycker att det är viktigt att läsa skönlitteratur; *Val av bok* där vi kan läsa om hur valet av skönlitterära verk går till, både ur ett praktiskt- och didaktiskt perspektiv; *Motivation till att läsa skönlitteratur* där lärarna redovisar olika strategier för hur de motiverar sina flerspråkiga elever till läsning av skönlitteratur. I *Anpassning av skönlitterära böcker* utvärderas hur skönlitteraturen kan anpassas efter de flerspråkiga eleverna.

Vi har använt oss av fenomenografisk analys som innebär att man läser transkriberingar av intervjuer upprepade gånger för att sedan uppmärksamma likheter och skillnader i den data man fått fram (Dahlberg, 1997).

Det är framför allt lärarnas svar som ligger till grund för vår undersökning. På de ställen elevernas svar är med i resultatet så skrivs de ut tillsammans med lärarnas för att bekräfta eller motsäga det som lärarna sagt. Namnen på lärarna är fingerade.

6.1 Presentation av elever och lärare som ingått i undersökningen

De elever som vi har samtalat med har somaliska, spanska, albanska, bosniska, vietnamesiska, kurdiska och arabiska som modersmål. Eleverna har intervjuats i tre olika fokusgrupper om fyra elever vardera. Alla fokusgrupper är ifrån olika, mångkulturella skolor. Av totalt 12 elever är det sex som kan läsa och skriva ordentligt på sitt modersmål, i vissa fall är det tack vare modersmålsundervisningen. Resterande sex elever kan endast prata på sitt modersmål. Hemma pratar samtliga elever både på svenska och på sitt modersmål. Elevernas läsvanor var av varierad art, ena hälften läser ofta utanför skolan medan den andra hälften mycket sällan läser utanför skolan.

Alla lärare som ingått i studien är svensklärare på mångkulturella högstadieskolor. De har arbetat som lärare olika länge, alltifrån fyra och ett halvt år upp till 30 år: Sara har arbetat som svensklärare i 13 år, Malin i elva år, Sofia i fyra och ett halvt år och Sandra i 30 år. Samtliga lärare använder sig av skönlitteratur i svenskundervisningen, och tycker av olika skäl att det är viktigt att eleverna läser mycket. Alla respondenter uttryckte att de själva tycker mycket om att läsa men att de har mindre tid än önskat till det.

7. Resultat

Resultatet är uppdelat i fyra olika stycken som avgränsats utefter vårt syfte och våra frågeställningar. För att markera att delar i svaret har utelämnats har vi använt oss av symbolen [...]

7.1 Vikten av att läsa

Att det är viktigt att läsa skönlitteratur är samtliga lärare och elever överens om. Lärarna själva läser dock inte så mycket som de hade önskat, detta på grund av tidsbrist. Malin säger att hon läser ungefär två böcker per termin, men att hon känner att hon egentligen borde läsa minst tio stycken skönlitterära böcker per termin.

Enligt både lärarna och eleverna är de språkliga fördelarna en stark anledning till att man bör arbeta mycket med läsning i svenskundervisningen. De menar att den som läser mycket blir snabbare på att läsa och förstår innehållet i texter bättre, samt att man utvecklar sitt ordförråd. Informanterna tar även upp det faktum att skriftspråket utvecklas genom att man läser mycket skönlitteratur. En av eleverna säger: *Det var svårt för mig innan att beskriva saker, till exempel vad jag gjort igår och så, men det är lättare nu när jag läser mycket.* Sara berättar hur viktigt det är för samtliga elever att utveckla sitt språk, och i synnerhet för de flerspråkiga eftersom deras språkkunskaper många gånger är otillräckliga.

Vi har många elever som läser dåligt [...] men det är klart att de allra största problemen det har invandrarbarn på vår skola. Och det hänger ju också samman med vad man har för situation hemma. Är mamma och pappa traumatiserade som har kommit hit som flyktingar själva [...] så kanske man inte orkar läsa så mycket för sina barn och engagera sig så mycket i barnens skolgång och språkutveckling. (Sara)

Lärarna tycker sig märka att de elever som läser mycket skönlitteratur klarar sig bättre i övriga skolämnen eftersom de lättare förstår texterna i läroböckerna. En av eleverna uttryckte sig på följande vis: *Man vinner ju alltid på att läsa [...] Till exempel i matteboken, och NO och SO så förstår man vad de frågar efter, man tränar ju på allt!* Sandra, en av de tillfrågade lärarna, påstår att läsningen är viktig för att klara sig vidare i skolan efter högstadiet: *Ju mer man läser desto bättre förstår man, utvecklar sitt språk på olika sätt [...] för att man ska klara gymnasiet och högskolan så behöver man vara duktig på att läsa.* Detta bekräftas av en utav eleverna som summerar enligt följande: *Allt handlar om att prata svenska.*

Dock är det inte de språkliga fördelarna med läsning av skönlitteratur som lärarna först och främst lyfter under intervjuerna, utan det är de personutvecklande. Tre lärare, av totalt fyra, poängterar hur viktig skönlitteraturen är för att eleverna ska växa som människor. De menar att skönlitteraturen kan hjälpa läsaren att förstå sig själv, och att förstå människor på andra platser, med annat ursprung, och i andra tider:

Skönlitteraturen har ju värden i sig, som jag ser det så läser man ju inte skönlitteratur först och främst för språkets skull, utan man gör det ju för att växa som människa, förstå sig själv, förstå andra, och så får man ju språket på köpet naturligtvis! (Sara)

Av denna anledning säger lärarna att de försöker använda sådan skönlitteratur som handlar om olika livsöden utanför Sverige. De vill hjälpa eleverna att förstå andra kulturer än den egna, först och främst säger de att de svenska eleverna behöver hjälp med att förstå hur det kan vara i de kulturer som deras flerspråkiga klasskamrater kommer ifrån. Bland annat så nämner Malin att de i hennes svenskgrupp, på grund av den stora tillströmningen av somalier i Sverige, nyligen har köpt in böcker som utspelar sig i Afrika. Malin: *Man kan läsa om en pojke i Afrika och ändå kunna förstå hur man har det där.* Detta kan vara ett bra sätt att skapa förståelse för en främmande kultur.

7.2 Val av bok

Alla fyra svenskklärare som vi talat med arbetar tillsammans med en SVA-lärare, och har en integrerad svenskundervisning där SVA-eleverna³ läser tillsammans med övriga klassen i svenska. Alla lärare uttryckte att de, tillsammans i arbetslagen/svenskgrupperna, har stor frihet att välja själva vilka skönlitterära böcker som ska användas i undervisningen. I den mån det finns klassuppsättningar så föredrar lärarna att läsa en och samma bok i hela klassen eftersom det underlättar diskussionsövningar i boksamtalen. Ibland arbetar de med så kallade teman, då får eleverna själva välja mellan ett antal böcker som bygger på samma tema för att sedan jobba med dem i grupper. Två av skolorna har integrerade bibliotek och en skola samarbetar med ett närliggande bibliotek, tack vare detta så finns det ett brett utbud av skönlitterära böcker att välja mellan, både när det gäller genrer och svårighetsgrad.

³ Elever som läser enligt kursplanen i svenska som andraspråk

Samtliga lärare pratar om vikten av att använda lämplig skönlitteratur i sin undervisning, böcker som passar alla elever på något sätt. Enligt Sara är lämplig litteratur sådan som utgår ifrån elevernas egen verklighet och som har ett språk som inte är allt för svårt. Sara säger: *Framför allt så väljer vi ju böcker som ska sätta igång deras tankar, som ska på något sätt ta sitt avstamp i deras verklighet, så att de kan utvidga och lära sig mer om sig själva och andra.* Hon fortsätter och förklarar att valet av bok inte enbart baseras på handlingen utan att även svårighetsgrad på själva texten måste tas i beaktande: *Vi har så många svaga läsare, vi måste ju läsa någonting som folk klarar av att ta sig igenom.* Även Malin pratar om hur viktigt det är att svårighetsgraden på skönlitteraturen inte är för hög: *En del invandrarbarn har ju svårare att läsa eftersom de har fått språket senare, och då får man tänka på att de behöver mer lättläst litteratur.*

Beträffande valet av de skönlitterära böckerna så är alla lärare som vi har talat med överens om att man ska använda böcker som efter läsningen kan leda till någon form av arbete kring boken. Det kan exempelvis handla om en diskussion eller någon skriftlig uppgift som utvecklar skriftspråket, läsförmågan och analysförmågan. *Man vill ju ha något att diskutera när man läser, jag tänker både på det livet där de befinner sig och på samhället i stort, vissa livsöden som människor råkar ut för, så det gör jag.* (Sofia) Våra informanter menar på att sättet att arbeta med läsning har förändrats på senare år. Sara säger att de jobbar mindre och mindre med fri och tyst läsning, och mer och mer med gemensam läsning. Detta eftersom att hon känner att läsförståelsen är mycket dålig bland eleverna på skolan. Hon säger att man måste använda sig utav olika strategier när man arbetar för att öka läslusten hos eleverna, det räcker inte med att bara läsa mer. Hon berättar vidare att de nu ska börja arbeta med Reciprocol Teaching⁴ som innehåller olika typer av strategier för att öka läsförståelsen bland eleverna. Dessa olika arbetssätt kring de skönlitterära böckerna sker för att stimulera läsandet. De är egentligen utarbetade för yngre barn, men Sara menar att hennes elever är så pass lässvaga att även de kommer att gynnas utav att arbeta med dem.

7.3 Motivation till läsning

Även om mängden av läsning varierar just på fritiden så är alla tillfrågade lärare av den uppfattningen att eleverna tycker om att läsa under svensklektionerna. En av respondenterna uttrycker sig såhär:

⁴ Reciprocal Teaching, RT är en modell för läsförståelse som har visat sig framgångsrik och utvecklande för både svaga och goda läsare. Modellen utgår från forskarna Palinscar och Browns studier.

Jag upplever ju att om det är något som eleverna verkligen tycker är roligt i svenskan så är det att läsa/.../Det är väldigt sällan som någon verkar tycka att det är tråkigt, utan de sitter faktiskt tysta och läser ordentligt! De blir väldigt engagerade! (Sofia)

Trots att eleverna verkar tycka att det är roligt att läsa under lektionstid så beskriver de lärare vi har talat med uppgiften att motivera eleverna till läsning som en viktig del av själva läsandet. Att motivera eleverna till att läsa kan vara svårt för lärarna, enligt Sara blir det bara svårare och svårare: *Det är ju fruktansvärt svårt och det blir svårare hela tiden.* Både Malin och Sofia tycker att ett passande innehåll i en bok är viktigt för de flerspråkiga eleverna och att det även är viktigt att lärarna presenterar boken på ett bra sätt. Sara berättar hur viktigt det är att minimera de språkliga svårigheterna i texten för att på så sätt motivera de flerspråkiga eleverna till att läsa mer. En utav eleverna uttryckte sig såhär om lärarnas hjälp med texten: *om det finns något i texten som vi inte förstår så berättar de vad det betyder så att det inte blir för svårt att läsa för då blir det tråkigt.* Fler förslag från elevernas håll om hur deras lärare kan motivera dem till att läsa mer kan vara att till exempel; berätta saker om böckerna, ge förslag på olika böcker som de tror passar eleverna samt att ge dem ett slutdatum för när läsningen ska vara färdig.

Malin använder sig av filmklipp när hon presenterar böcker för eleverna. I de fall det inte finns några filmklipp att tillgå använder hon musik eller bilder som hör till boken. Sofia och Sandra jobbar bland annat med högläsning och temaläsning som olika strategier för att motivera sina elever till att läsa. Sandra säger att det viktigaste är att man hittar en ingång till boken, samt att den har ett intressant ämne. Hon säger vidare att man kan börja läsa högt en liten bit i början för att få eleverna intresserade av bokens innehåll. Även Sofia uttrycker vikten av att hitta en ingång till boken för att fånga elevernas uppmärksamhet och tydliggöra bokens innehåll för dem. Sara presenterar en annan ingång till böckerna som kan vara att eleverna läser lite mitt i boken för att hitta något spännande vilket får dem att vilja läsa hela boken för att se vad som hänt tidigare, samt hur boken slutar.

7.4 Anpassning av litteratur

När det gäller att anpassa de skönlitterära böckerna efter de flerspråkiga elevernas behov så är det först och främst svårighetsgraden på språket som våra respondenter tar upp. Malin säger att många flerspråkiga elever behöver lättläst litteratur eftersom de har svårigheter med svenska språket på grund av att de fått det tillägnat sig senare i livet. Hon tillägger att detta även gäller en del svenska barn. Sara berättar att i klasser med svaga läsare så väljer hon

böcker som är mer lättlästa, till exempel *I taket lyser stjärnorna* av Johanna Tydell, medan de mer läsvana eleverna i andra klasser istället får läsa böcker med ett svårare språk, till exempel *Sandor slash Ida* av Sara Kadefors. Hon berättar vidare att i de klasser där det är stor variation på elevernas läsvanor så väljer hon att, istället för att låta alla elever läsa en och samma bok, arbetar utefter ett tema, exempelvis deckare. Då kan eleverna välja mellan många olika böcker men man kan ändå ha diskussioner och boksamtal kring böckerna eftersom de ingår i samma ”tema”/genre.

Malin berättar att hon brukar låta de allra lässvagaste eleverna läsa självbiografiska böcker som till exempel *Jag är Zlatan*, författad av fotbollsspelaren Zlatan Ibrahimovic. Hon säger att just den boken har väckt intresse hos många av hennes flerspråkiga elever som annars inte har velat läsa någonting över huvudtaget.

Sofia tar upp en annan viktig faktor som är avgörande när man ska anpassa skönlitteraturen efter läsarna, nämligen igenkänning. Hon säger: *Vi har ju mycket blandat här och det är viktigt att de får känna igen sig!* Malin berättar att hon nyligen köpt in böcker där handlingen utspelar sig utanför i Europa, närmare bestämt i Afrika. När vi frågade henne hur detta kom sig så fick vi till svar:

Lite påverkades vi av att det kom så många somalier, men så står det ju också i kursplanen [...] Man borde kanske tänka mer på att välja böcker som utlandsfödda har mer koppling till. Det är ju inte så svårt! Men det är ju inget som jag har jobbat på, fast nu när ni är här så kan man ju tänka på det! Det gav mig en tankeställare.(Malin)

Bland de elever som intervjuats på denna skola finns ingen med rötter i Afrika, vi kan därför inte bekräfta huruvida detta försök till anpassning av skönlitteraturen fungerat eller inte. De elever som har intervjuats på skolan uppger däremot att de sällan läser böcker från sina hemländer eftersom de inte vet ifall det finns några bra böcker att tillgå. En av eleverna säger: *Jag läser på svenska och engelska, jag läser helst inte på spanska för att det är svårt att hitta en bra spansk bok, det är mest barnböcker.* Enligt eleverna finns det ingen skönlitteratur ifrån deras hemländer som de tyckte var lämplig för dem. De menar att det bara finns barnböcker och att detta var den största orsaken till varför de inte läser på sina modersmål. En av eleverna sa: *Det finns mest böcker på engelska och svenska här, inte så mycket på andra språk bara några.* Respondenterna uppgav att de gärna skulle läsa skönlitteratur ifrån sina hemländer om det fanns bra böcker att tillgå.

Några av de lärare som vi har talat med berättar att de sällan använder böcker ifrån till exempel Mellanöstern, Afrika eller Kina i sin undervisning. Sandra sa såhär när vi frågade vilka böcker de läste i helklass: *Tyvärr så läser man inte något ifrån andra delar som till exempel Mellanöstern, eller Kina. Inga böcker som jag kan komma på, inte Afrika heller faktiskt.*

Sara säger att hon försöker anpassa litteraturen efter de flerspråkiga eleverna i den mån det är möjligt. Hon berättar att när de läser om konflikter och 1900-tal så försöker hon titta utanför det givna Europaperspektivet.

Det finns ju annat att läsa än Anne Franks dagbok! Man kan ju läsa skildringar från Vietnam, eller skildringar från Gaza, eller skildringar från Latinamerika. Det finns ju så otroligt mycket mer!(Sara)

Hon menar att det kan finnas många elever i klassen som aldrig har hört talas om Hitler men att de istället vet jättemycket om det Osmanska riket. Hon förklarar att det finns olika fokus att välja mellan när man som lärare väljer skönlitterära böcker åt sina elever, och att det är upp till läraren att anpassa dessa fokus så att de passar eleverna.

8. Diskussion

Detta avsnitt är uppdelat i två delar; *resultatdiskussion* där vi analyserar de resultat som vi har kommit fram till genom intervjuerna, och *metoddiskussion* där vi sammanfattar fördelar och nackdelar med vårt val av metod.

8.1 Resultatdiskussion

Att det är viktigt att läsa skönlitteratur är både forskare och intervjuade lärare och elever överens om. Samtliga lärare som vi har intervjuat, förutom Sandra, delade samma uppfattning som Persson att skönlitteraturen är viktig för att lättare kunna förstå andra människors tankar och handlingar. Sofia säger att eftersom de på hennes skola har många flerspråkiga elever så är det viktigt att genom skönlitteraturen få bekanta sig med olika kulturer, dels för att de flerspråkiga eleverna ska få känna igen sig men också för att de svenska eleverna ska få inblick i andra människors livsvillkor. Axelsson och Bunar menar att läsning av skönlitteratur även bidrar till att utveckla identiteten, vilket stämmer överens med det Sara uttryckte om att den största anledningen till att man ska läsa skönlitteratur är för att växa som människa och för att förstå sig själv. Tyngdpunkten verkar alltså ligga på att man genom läsning av skönlitteratur lär sig att förstå sig själv och andra människor från andra platser och i andra tider. De lärare som vi har talat med arbetar alltså utefter kursplanerna där det står att eleverna ska ges förutsättningar att utveckla den egna identiteten och förståelse för omvärlden genom skönlitterära texter.

Ännu en anledning till varför det är viktigt för de flerspråkiga eleverna att läsa skönlitteratur är att det är språkutvecklande. Enligt Löthagen och Staaf är läsning av skönlitteratur mycket viktig för de flerspråkiga eleverna eftersom det bidrar till en allsidig träning av det svenska språket samtidigt som det skapar ett ökat ordförråd. Även kursplanerna tar upp läsning av skönlitteratur som ett verktyg för att utveckla språket. En utav de intervjuade eleverna berättar om hur han/hon har förbättrat sin skrivning genom att läsa skönlitteratur. En annan säger att det tack vare läsningen av skönlitteratur har blivit betydligt lättare att tillägna sig andra teoretiska ämnen i skolan såsom matematik, natur- och samhällsorienterade ämnen. Att läsa skönlitteratur har alltså även stora språkliga fördelar för de flerspråkiga eleverna, fördelar som kan hjälpa dem att klara sig bättre i skolan även utanför svenskämnet.

Persson hävdar att man för 100 år sedan i Sverige pratade om ett folk, ett språk och en litteratur, och att det då var enklare att svara på frågan om varför man ska läsa skönlitteratur. Man läste helt enkelt den största svenska litteraturen för att skapa goda svenska medborgare. Han

skriver vidare att det i dagens mångkulturella samhälle är omöjligt att upprätthålla sådana legitimeringar av läsningen, vilket vi är beredda att hålla med om. Vi måste titta utanför Sverige och utanför Europa när vi väljer skönlitterära böcker åt våra elever eftersom vårt samhälle idag består av människor med olika etniciteter. Molloy lyfter fram vikten av bokens innehåll, hon menar att innehållet i en bok kan vara helt avgörande för om eleven ska ta den till sig eller inte. Detta överensstämmer med det som Sara säger om att det är viktigt att använda sådan litteratur som tar avstamp i elevernas verklighet. Den skönlitteratur som används i svenskundervisningen måste alltså anpassas efter de flerspråkiga eleverna om de ska kunna ta den till sig. Detta för oss över på nästa fråga som handlar om hur valet av skönlitteraturen sker.

Chambers säger att valet av bok som elever läser i skolan har en stor betydelse för vilken effekt läsningen får och att det därför är viktigt att välja rätt bok för rätt klass och elev. Den som väljer böcker har stor makt, i detta fall är det mest lärarna som väljer vilken skönlitteratur som ska användas i undervisningen. Molloy säger att varför elever läser en viss bok hänger på lärarens val, läraren har stor frihet att välja vilka böcker som användas i undervisningen och detta bekräftar även samtliga lärare som vi har intervjuat, de hävdar dock att eleverna ibland får vara med och bestämma vilka böcker de ska läsa. När de till exempel läser olika teman får eleverna välja mellan olika böcker att läsa. Eleverna som intervjuades var nöjda med de bokval som deras lärare gjorde eftersom deras lärare visste vilka böcker de ville läsa.

De intervjuade lärarna sa att i de fall det finns klassuppsättningar av skönlitterära böcker så föredrar de att läsa en och samma bok i hela klassen eftersom det underlättar diskussionsövningar om böckerna. De flerspråkiga eleverna behöver böcker som är spännande och meningsfulla med ett intressant innehåll för att det ska väcka deras läslust, något som både lärarna och forskarna är överens om. I Bokflodprojektet som gjordes i Göteborg, och Listiga räven som gjordes i Stockholm, fick eleverna ta del av spännande och intresseväckande böcker som hade ett meningsfullt innehåll, detta för att främja deras läsförståelse vilket i sin tur ökade deras läsmotivation. Det är alltså viktigt att böckerna ska engagera eleverna och väcka deras tankar och känslor samt att de passar in i de teman som de arbetar med. Detta är även svaret på Gunilla Molloy's fråga om vad för böcker som ska användas i undervisningen. Beträffande valet av de skönlitterära böckerna så utgår alltså samtliga lärare, mer eller mindre medvetet, ifrån Molloy's didaktiska grundfrågor, *vad, hur och varför*.

Fastän lärarna har stor frihet att välja vilka skönlitterära verk som ska användas i undervisningen och fastän det står i kursplanerna för svenska att eleverna ska möta skönlitteratur från olika delar av världen så väljer lärarna inte böcker som har anknytning till elevernas erfarenhet och kultur. De väljer inte böcker utanför Sverige och USA så ofta och detta får negativa effekter på eleverna som verkar tro att det inte finns skönlitteratur ifrån deras egna länder. Med motiveringar att det bara skulle finnas barnböcker ifrån elevernas hemländer och att det inte skulle finnas kända författare som skriver ungdomsböcker som är anpassade efter dem var det ingen av de elever som intervjuats som läste böcker med anknytning till sina egna kulturer. Att de intervjuade lärarna skulle ha böcker som utgick från de flerspråkiga elevernas olika kulturer och som var anpassade efter deras erfarenheter var inget som de tillfrågade eleverna hade reflekterat över tidigare. Både Gambrell, Obondo och Kuyumcu säger att om läsningen utgår ifrån elevernas kulturella verklighet har de lättare utveckla sin läsförmåga, samt att bli engagerade i att förstå de texter de läser. Axelsson och Bunar säger att alla pedagoger som jobbar inom skolan ska utveckla sina kunskaper och skapa insikt i sin egen och i andra människors kulturer, samt att de ska ha insikt i vad som händer när dessa kulturer möts. Vi tror att en av anledningarna till varför lärare inte väljer skönlitteratur ifrån andra delar av världen kan vara att de saknar kunskaper om främmande kulturer vilket leder till att de väljer bort skönlitteratur som de känner osäkerhet inför. Det behövs kunskaper om främmande kulturer, något som vi anser att alla lärare borde få med sig i sin utbildning.

Många av de lärare vi har pratat med är av den uppfattningen att eleverna verkar tycka att det är roligt att läsa under lektionstid, men trots detta så är motivationen till läsning en stor del av lärarnas uppgift. Att motivera eleverna till att läsa kan vara svårt för lärarna, Sara berättar att hon tycker att det med tiden blir svårare och svårare att motivera eleverna till läsning. Att motivera de flerspråkiga eleverna till läsning är en viktig uppgift för alla lärare och det finns många olika sätt att göra detta på. Under intervjuerna har det framkommit diverse olika strategier som lärarna använder sig av för att motivera sina elever inför läsning av skönlitterära böcker. En utav eleverna som vi har talat med säger att dennes lärare brukar förklara delar i texten som är svåra och att det på så sätt blir roligare att läsa eftersom man förstår mer. Löthagen och Staaf hävdar att det är en förutsättning att förstå texten för att tycka att det är roligt att läsa. Läraren bör alltså förklara eventuella svårigheter i språket för de flerspråkiga eleverna så att de lättare kan ta till sig texten.

Ett annat sätt som lärarna kan använda sig av för att motivera eleverna till läsning är att låta dem läsa samma bok. Detta har visat sig positivt eftersom de finner stöd i läsningen hos varandra (Löthagen & Staaf). Vi upplever det därför som mycket positivt att de lärare vi har talat med föredrar att läsa en och samma bok i hela klassen i den mån det är möjligt. Anledningen till att de helst väljer att läsa en och samma bok i klassen är dock inte det stöd som vi precis omtalat utan för att underlätta för diskussionsövningar som följer med läsningen. Dessa diskussionsövningar bidrar i och för sig även de till en ökad läslust hos de flerspråkiga eleverna (Löthagen & Staaf). Sara berättar att hon i heterogena klasser brukar använda sig av så kallad temaläsning där eleverna kan välja mellan böcker med olika svårt språk men som ändå bygger på samma tema vilket gör att eleverna kan stötta varandra inom grupperna och att det samtidigt är möjligt att ha diskussionsövningar i helklass. Denna metod föreslås även av Löthagen och Staaf där de förklarar att detta sätt att arbeta på bidrar till att öka läsmotivationen hos de flerspråkiga eleverna.

Högläsning är en metod som ökar läsmotivationen enligt Löthagen och Staaf. Sandra säger att hon ofta använder sig av denna metod. När de i hennes klass ska läsa skönlitterära böcker så läser hon början på boken högt i klassen. Sara använder även hon högläsning som strategi för att väcka elevernas läslust, men istället för att läsa boken från början så läser hon ett kapitel mitt i boken eftersom hon menar att detta skulle få eleverna intresserade av att själva läsa boken från början för att på så vis ta reda på vad som har hänt innan. Saras strategi påminner om den som Löthagen och Staaf beskriver där läraren läser de första kapitlen högt för att sedan låta eleverna hitta på egna fortsättningar på historien. De menar att detta skulle väcka elevernas lust till att läsa färdigt boken för att se ifall slutet på boken stämmer överens med det slut som de själva hittat på. Hur man än väljer att arbeta med högläsning så anser vi att detta är en fungerande strategi för att motivera eleverna till läsning av skönlitteratur.

För att få igång läslusten hos eleverna är det även viktigt att använda texter som berör dem och som känns meningsfulla för dem att läsa (Ahlén). Samtliga lärare som vi har pratat med understryker vikten av att använda lämplig skönlitteratur i sin undervisning, böcker som passar alla elever på något sätt och som utgår ifrån elevernas egen verklighet. Sara säger att hon använder böcker som ska sätta igång elevernas tankar, som på något sätt ska ta sitt avstamp i deras verklighet.

Att lärarna visar sina elever att de själva har en positiv inställning till skönlitteratur och att de tycker om att läsa är en viktig faktor för att stimulera elevernas läslust (Gagge). De lärare som ingått i vår studie uppger att de inte läser alls så mycket skönlitterära böcker som de borde göra. Det ingår i jobbet som svensklärare att hålla sig uppdaterad inom skönlitteraturens värld, men på grund av tidsbrist så hinns inte detta alltid med. *Listiga räven*, *Bokflodsprojektet* och *Sjumilaskolans Läslust* är tre projekt som har gjorts för att öka läsmotivationen hos flerspråkiga elever och som alla visat oss hur viktigt det är för elevernas läsmotivation att även lärarna läser mycket skönlitteratur. Detta anser vi vara en logisk slutsats, däremot har det framkommit under våra intervjuer att detta inte alltid stämmer. En av de intervjuade lärarna var jätteintresserad av att läsa och läste mycket medan hennes elever inte alls tyckte det var så roligt att läsa. Projekten har även visat oss att det finns många olika strategier som lärare kan använda sig av för att få igång läslusten hos sina flerspråkiga elever, exempelvis; högläsning, författarbesök och dramatiserade berättelser (Axelsson & Bunar).

Det är först och främst svårighetsgraden på språket som våra respondenter tar upp när vi frågar dem hur de arbetar för att anpassa de skönlitterära böckerna efter de flerspråkiga elevernas behov. Enligt Protacio är det viktigt att eleverna erbjuds texter som är lämpliga för deras läsförmåga, vilket vi anser att samtliga av de tillfrågade lärarna gör. Sara redogör för hur hon väljer lättlästa böcker till sina svaga läsare och mer svårlästa böcker till de läsvana eleverna. Molloy menar att risken är stor att eleverna avvisar innehållet i en bok ifall språkbruket är för svårt. Detta är våra respondenter väl införstådda med och de har många olika strategier för att hjälpa de lässvaga eleverna att övervinna dessa språkliga hinder, bland annat berättar Malin att självbiografiska böcker har haft stor framgång hos de allra mest läsovana eleverna.

Sofia är den enda av totalt fyra tillfrågade lärare som tar upp en annan viktig faktor som är avgörande när man ska anpassa skönlitteraturen efter läsarna, nämligen igenkänning. Hon säger att det är viktigt för eleverna att få känna igen sig i texterna. Även att Malin, på grund av den stora tillströmningen av somalier de senaste åren, nyligen har köpt in böcker som utspelar i Afrika, så erkänner hon att igenkänningsfaktorn inte är någonting som hon har jobbat på men att hon efter vårt besök ska försöka titta på hur hon skulle kunna anpassa skönlitteratur efter de flerspråkiga elevernas erfarenheter och kulturer. Obondo och Kuyumcu skriver att det är viktigt att använda sådana texter i undervisningen som är kulturellt relevanta för eleverna. De flerspråkiga eleverna behöver alltså skönlitteratur som utgår från deras egen verklighet, böcker från deras hemländer. När vi började skriva denna uppsats så var vi av den uppfatt-

ningen att lärare som arbetar med flerspråkiga elever använde sig av skönlitteratur från andra delar av världen just för att eleverna skulle känna någon koppling till böckerna. Det vi istället kom fram till var att detta inte stämmer då den svenska och den västerländska skönlitteraturen är klart överrepresenterad i undervisningen. I kursplanen för svenska står det att eleverna i undervisningen ska få möta samt få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Genom våra intervjuer har det framkommit att den skönlitteratur som används i undervisningen framför allt är svenska böcker, eller svenska översättningar av böcker ifrån USA och England. Skönlitterära böcker ifrån Mellanöstern, Latinamerika, Asien och Afrika används mer sällan.

Något annat som förvånar oss är att ingen av totalt tolv tillfrågade eleverna säger att de tycker om att läsa böcker från sina hemländer. Anledningen till detta är att de inte känner till några författare som kommer därifrån. De menar på att det inte finns några skönlitterära böcker från deras hemländer, men att de gärna skulle läsa sådana ifall de hade tillgång till dem. Vi anser att detta beror på att det finns en stor avsaknad av böcker med anknytning till elevernas olika bakgrunder eftersom lärarna främst använder sig av svenska, engelska och amerikanska böcker. Enligt Obondo och Kuyumcu står den multietniska litteraturen ofta utanför undervisningen eftersom många lärare är omedvetna om att den existerar. Enligt skolverkets rapport *Greppa språket* finns det ett stort intresse bland lärarna att arbeta interkulturellt, men de saknar många gånger kunskaperna för att arbeta på ett sådant sätt. Vi anser att detta är någonting som bör prioriteras inom svenskundervisningen.

8.2 Metoddiskussion

Vi har använt oss utav kvalitativ metod vilket vi i efterhand känner var helt rätt val för vår undersökning. Genom den kvalitativa metoden kände vi kunde vara personliga med våra informanter och på så vis utveckla våra frågor och ställa följdfrågor där det behövdes. Däremot så känner vi att frågorna kunde ha utvecklats ännu mer och att vi kunde ha valt frågor som hade passat ännu bättre till våra frågeställningar. De frågeställningar som vi har utgått ifrån har vi fått svar på. Efter intervjuen med den första elevgruppen funderade vi över huruvida de kan ha blivit påverkade av varandras svar. Det hade kanske varit bättre att intervjuat eleverna en och en, med risk för att de då istället inte hade sagt så mycket.

Under våra intervjuer kom det fram att sex av eleverna var av den uppfattningen att deras lärare visste vad de tyckte om att läsa för slags skönlitterära böcker medan de andra sex elever-

na inte trodde att deras lärare hade någon aning om vilka genrer de var intresserade av att läsa. De elever som trodde sig veta att läraren hade insikt om deras läsvanor hade en annan lärare än de andra eleverna. De eleverna som trodde att deras lärare hade insikt i vilka böcker de ville läsa var även i hög grad involverade i valet av böckerna som ingår i undervisningen, medan de andra istället blev tilldelade böcker av läraren. Intressant är att den hälft som får vara med och bestämma vilka böcker som används i undervisningen, och som tror sig veta att läraren är medveten om vilken skönlitteratur de tycker om att läsa, även läser i större utsträckning utanför skolan än vad den andra hälften gör.

Under intervjuerna har det framkommit att lärarna inte gör någon skillnad i undervisningen mellan de elever som har svenska som modersmål och de elever som har ett annat modersmål. Vi anser att de borde göra det eftersom det finns skillnader i vilka böcker man bör använda i undervisningen av de flerspråkiga eleverna och de elever som har svenska som modersmål.

Referenser

Ahlén, Birgitta (2005). "Livet, kärleken, döden" i *Läslust och läslist: idéer för högstadiet och gymnasiet*. Lund: Bibliotekstjänst

Alleklöv, Birgitta & Lindvall, Lisbeth (2000). *Listiga räven: läsinlärning genom skönlitteratur: [ett läsprogram i Kvarnbyskolan, Rinkeby i samarbete med Rinkeby bibliotek]*. Stockholm: En bok för alla

Axelsson, Monica & Bunar, Nihad (red.) (2006). *Skola, språk och storstad: en antologi om språkutveckling och skolans villkor i det mångkulturella urbana rummet*. Stockholm: Pocky

Backman, Jarl (2008). *Rapporter och uppsatser. 2.*, uppdaterade [och utök.]. uppl. Lund: Studentlitteratur

Björkqvist, Kaj (2012). *Introduktion till vetenskapsteori och forskningsmetodik för beteendevetenskaper. 1.* uppl. Lund: Studentlitteratur

Chambers, Aidan (1994). *Böcker inom oss: om boksamtal*. Stockholm: Norstedt

Dahlberg, Karin (1997). *Kvalitativa metoder för vårdvetare. 2.*, [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Gagge, Sara (2005). "Bokcirkeln – en ny gammal arbetsform" i *Läslust och läslist: idéer för högstadiet och gymnasiet*. Lund: Bibliotekstjänst

Ladberg, Gunilla (1994). *Tala många språk*. Stockholm: Carlsson

Ladberg, Gunilla (1999). *Tvåspråkig, flerspråkig eller bara enspråkig?: liten språklära för föräldrar. 1.* version Lidingö: G. Ladberg Pedagogik & språk

Langer, Judith A. (2005). *Litterära föreställningsvärldar: litteraturundervisning och litterär förståelse*. Göteborg: Daidalos

Löthagen, Annika & Staaf, Jessica (2009). *Skön litteratur: vägar till läslust och språkutveckling*. Stockholm: Hallgren & Fallgren

Molloy, Gunilla (1996). *Reflekterande läsning och skrivning: årskurs 7-9*. Lund: Studentlitteratur

Molloy, Gunilla (2011). *Selma Lagerlöf i mångfaldens klassrum*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Norberg, Inger (2003). "Pojkars och flickors läsning" i *Läslust och lättläst: att förebygga och reparera lässvårigheter och bevara läslusten*. Lund: Bibliotekstjänst

Norberg, Inger (2003). "Pojkars och flickors läsning" i *Läslust och lättläst: att förebygga och reparera lässvårigheter och bevara läslusten*. Lund: Bibliotekstjänst

Norberg, Inger (2003). "Läsande förebilder" i *Läslust och lättläst: att förebygga och reparera lässvårigheter och bevara läslusten*. Lund: Bibliotekstjänst

Norberg, Inger (2003). "Läsning av skönlitteratur" i *Läslust och lättläst: att förebygga och reparera lässvårigheter och bevara läslusten*. Lund: Bibliotekstjänst

Norberg, Inger (2003). "Varför skönlitteratur" i *Läslust och lättläst: att förebygga och reparera lässvårigheter och bevara läslusten*. Lund: Bibliotekstjänst

Persson, Magnus (2007). *Varför läsa litteratur: om litteraturundervisningen efter den kulturella vändningen*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Rosenblatt, Louise M. (2002). *Litteraturläsning som utforskning och upptäcktsresa*. Lund: Studentlitteratur

Skolkommittén (1996). *Krock eller möte: om den mångkulturella skolan: delbetänkande*. Stockholm: 2Fritze

Skolverket. (2011a). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*.

Skutnabb-Kangas, Tove (1981). *Tvåspråkighet*. 1. uppl. Lund: Liber Läromedel

Elektroniska källor

Gambrell Linda B, *Seven rules of engagement - what's Most Important to Know about Motivation to Read*. The reading teacher, 2011, Vol. 65(3)

Skolverket. Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2573> *Greppa språket! Ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet.* (2012). Skolverket. Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2573>

Nationalencyklopedin, webbversionen. URL: <http://www.ne.se/> [2013-11-20].

Obondo, Margaret & Kuyumcu, Eijia. ”Språk- och kunskapsutveckling i Stockholms stad”. under kapitlet *Forskande lärare i litteracitet – lärarforskning i praktiken.* (2006)

Protacio Maria Selena, *Reading motivation – A Focus on English Learners.* The reading teacher, 2012, vol. 66 (1)

Bilagor

Frågor till lärare

1. Hur länge har du jobbat som lärare?
2. Vilka böcker läser ni i helklass på denna skola? (genre, från vilka världsdelar)
3. Vem bestämmer vilka böcker som ska läsas? Hur väljs böckerna?
4. Har du som lärare stor frihet att kunna välja vilka böcker som köps in?
5. När du väljer skönlitteratur till dina elever använder du dig av de didaktiska frågorna? (vad, hur, varför) Molloy (2003) skriver att när en lärare väljer vilken skönlitteratur som hennes elever ska läsa gör hon didaktiska val som får betydelse för eleverna.
6. Hur motiverar du ditt val av skönlitteratur?
7. Hur motiverar du dina elever till att läsa?
8. Har du någon uppfattning om vad dina elever tycker om den skönlitteratur som är tillgänglig i skolan idag?
9. Har du någon uppfattning om vad dina elever vill läsa? Om ja, vad tycker dina elever om att läsa? Finns den litteraturen som eleverna vill läsa i undervisningen?
10. Får eleverna vara med och påverka den litteratur som ni läser?
11. Varför tycker du att det är viktigt att eleverna läser?
12. Hur ser du på utbudet av skönlitteratur på skolan?

Frågor till elevgruppen

1. Hur, var, när läser ni?
2. Vilka böcker brukar ni läsa? (kärlek, verklighetsbaserade, fantasy, skräck, deckare)
3. Vad skulle ni vilja läsa för böcker i skolan?
4. Hur kan en lärare motivera er till att läsa mer?
5. Vad tycker ni om den skönlitteratur som ni har läst hittills i skolan?
6. Är ni nöjda med den litteratur ni har fått läsa eller skulle ni vilja ändra på någonting?
7. Vet era lärare vilka böcker ni vill läsa?
8. Hur får ni tag i böcker att läsa?
9. Vilka språk läser ni på?